

דברי הלכה

גליון שבועי בעניני הלכה הנוגעים למעשה

פרשת שמיי | 102

נערך עפי' ספרי 'לרעך כמור' שע"י המכון לחקר מצות שבין אדם לחברו 052-7656528

- שבת הגורם גנאי לאחרים
- שמא מתכוון אליו
- ציעור על מומים
- הזכרת צרותיו
- הקרבת העומר והכבש הבא עימו

שבת הגורם גנאי לאחרים

כשמשבחים אדם מסוים ועורכים השוואה בינו ובין אחרים, עלול הדבר להשמע כגנאי לגבי האחרים, ויש להזהר בכך כדלקמן.

♦ בן קיפוק (שם ספדן) אמר בהספד: "אם בארזים נפלה שלהבת, מה יעשו אזובי הקיר. לויתן בחכה הועלה, מה יעשו דגי רקק. בנחל שוטף נפלה חכה, מה יעשו מי גבים". כשמע זאת רב אשי, חלשה דעתו משום שהספדן השווה אותו לאזוב קיר, לדג רקק ולמי גבים. ואכן אותו ספדן נענש (מו"ק כה: לפירוש רבינו חננאל, שמתוך דברי הספדן נשמע שרבינא גדול מרב אשי).

♦ המפקח שיבח את ראובן שהיה התלמיד המצטיין של הכיתה, וכך הוא אמר: "ראובן הוא התלמיד המצטיין בהתנהגותו, בשקידתו ובהשגיו". אילו המפקח היה אומר: "ראובן הוא התלמיד המצטיין של הכיתה. כל תלמידי הכיתה ביחס אליו נחשבים לכתה נחשלת, הוא עובר את כולם בעשר רמות...", בביטויים אלה יש משום פגיעה בשאר התלמידים, ולכן המפקח נזהר מלאומרם.

חשוב להזהר מלערוך השוואה בין אנשים. עריכת השוואה ישירה בין שני בני אדם עלולה לצער ולהכלים.

♦ אב אמר לבנו: "למה אתה לא חכם וחרוץ כמו אחיך הגדול?" (ישנן נסיבות שמותר לערוך בהן השוואה לתועלת חינוך וכדו', ובסיעתא דשמיא לקמן יבוארו התנאים המתירים זאת).

♦ ראובן ושמעון נכנסו ביחד לאולם שמחות. החתן ידד טוב של ראובן ולכן הוא קיבלו בהתלהבות עצומה וחיבוקים. לעומת זאת, עם שמעון הוא בידדות רגילה ולכן הוא קיבלו באופן רגיל. כיוון שראובן ושמעון לומדים באותה ישיבה של החתן, וכיוון ששניהם נכנסו ביחד לאולם, ההבדל בצורת קבלת הפנים היה צורם וגרם צער לשמעון. החתן היה צריך להיות זהיר יותר ולא לגרום מעין אפליה הניכרת ביחסו לחבריו.

♦ אשה אמרה לחברתה: "איך את מצליחה לחנך את ילדייך לכוז משמעת ונימוס, אצלי הילדים שובבים ומרדנים". אסור לחברה לקבל את הדברים ולהסכים להם, אלא עליה לומר: "חלילה, גם ילדייך טובים מאוד, זה רק עניין של אופי, יש יותר שקטים ויש יותר בעלי מרץ". אם החברה תסכים לדברים היא עלולה לגרום צער לאדם.

שמא מתכוון אליו

יש להזהר מלעשות מעשה או לומר דבר באופן שאדם מסוים עלול לחשוב שמתכוונים אליו וכתוצאה מכך הוא יפגע. [כבב"ק קיז. ששפתיו של רב כהנא היו שסועות, וסבר ר' יוחנן שהוא מחייך עליו על שנצחו בקושיות, וחלשה דעתו של ר' יוחנן, ונח נפשיה דרב כהנא וכו', ואפילו שלא היה לר' כהנא מה לעשות, ואולי היה צריך לומר לרבי יוחנן, אבל כל שכן כשיש לאדם מה לעשות צריך להזהר].

♦ תלמיד צחק בשיעור. המורה חשב בטעות שהתלמיד לועג לו, כיוון שהדבר קרה ברגע שהמורה חשב על שאלה שנשאלה בשיעור. התלמיד לא התכווין כלל ללעוג למורה, אולם למרות זאת היה עליו לחשוש שמא הצחוק שלו עלול לפגוע במורה. צחוק זה עלול לפגוע גם בתלמיד ששאל באותו רגע שאלה, והוא יחשוב שלועגים לו.

♦ ראובן רצה להראות לחברו אדם מסויים שעמד בתוך קבוצת אנשים. לצורך זה, הוא הצביע לעבר אותו פלוגי. באותה קבוצה עמד גם אדם נכה. הנכה חשב שראובן מצביע עליו ולועג לו ולכן הוא נפגע. ראוי להזהר מלהצביע על אדם, כיוון שהוא עלול לחשוב שמדברים עליו וכדו'.

♦ יש להזהר מלדבר עם אשתו ובני ביתו בלחש וברמזים בפני האורח, כי הלה יחשוד שמדברים ומרמזים עליו ויבוא לידי צער ובושה (כף החיים לרח"פ ה יד). מאותו טעם אין לדבר בפניו בשפה הזרה לו.

ציעור על מומים

יש להזהר מלהסתכל על מום שיש באדם כיוון שהדבר גורם לו צער ובושה (כן נראה מסברא. וכן מפורש בספר חסידים תשסח וז"ל: "אם ידבר אדם עם חברו, אל יביט אליו במקום שיש בו מום"). אכן, בהסתכלות חטופה של העברה בעלמא אין חשש (כדמצינו באיסור להסתכל בקשת (סי' רכט א) ואצלנו זה יותר קל).

♦ לראובן יש מום בידו. כשחברו מדבר עמו, הוא מקפיד שלא להסתכל על היד שיש בה מום.

♦ לראובן יש ילד חריג. מבטי הסקרנות של בני אדם בילד החריג פוגעים מאוד בראובן, ויש להקפיד שלא להביט בו (חוץ מהסתכלות של העברה בעלמא). באותה מידה מבטי סקרנות בילד נכה, צולע או בעל מראה שונה מסיבה כלשהי, פוגעים מאוד בהורים ובילד ויש להמנע מהם לחלוטין.

♦ ראובן נחבל בראשו והגיע לכתה כשעורפו חבוש. המורה הבחין שראובן מתבייש מכך, ולכן הוא הושיבו בירכתי הכתה (מבלי שאיש שם לב לסיבת הדבר), כיוון שאם הוא יושב בשורות הראשונות כולם יסתכלו על ראשו החבול והוא עלול להתבייש אכן במקרים של פגיעה חד פעמית מצוי שאדם מעוניין בהתעניינות בשלומו, אך לא בהסתכלות מתמדת.

♦ מסופר על אחד מגדולי הדור שכאשר הוא היה הולך בדרך, והלך לפניו אדם צולע, הוא לא היה עוקף אותו, שמא הלה יכלם.

♦ אם פלוגית משקיעה את כל כוחה (זמן, כסף וכדו') בבנה הנכה כדי לשפר את תיפקודו. "לא שווה להשקיע בו, לא יצא ממנו כלום", אמרה לה חברה. דברים אלו פגעו מאד באם ובילד, והשאירו בליבם צלקת שנים רבות.

כאשר אדם משוחח עם חברו, ויש לחברו (או לאוהבו של חברו)

מצוקתו. כמו כן אין להציע לראובן עצות פשוטות שאין בהן כל חידוש ובודאי הוא חשב עליהן, והן רק מזכירות לו את מצבו.

♦ לראובן יש משפחה ברוכת ילדים, ואילו שמעון שכנו הוא חשוד בנים (ל"ע). בתחילה היה ראובן מזמין את שמעון לשמחותיו (ברית, בר מצוה, חתונה וכדו'), אולם הוא שם לב שהוא לא יוכל לפרוע לשמעון, בבואו לשמחותיו ובנתינת מתנות, שהרי אין לשמעון ילדים. לכן, הוא הפסיק להזמין את שמעון. שיקול זה בטעות יסודו, משום שדוקא ההמנעות מלהזמין את שמעון גרמה לו לחשוב על מצבו ולהצטער. יש להתנהג אל הזולת כאל אדם רגיל.

נערך עפ"י ספרי המכון לתורת הקרבנות 03-6183447

הקרבנות העומר והכבש הבא עימו

א. מנחת העומר קריבה לאחר מוספי היום (כמבואר ברמב"ם פ"ז מתמו"מ הי"ב).

ב. מנחת העומר קודמת לכבש הבא עמו (גמ' הוריות יג. ורמב"ם פ"ט מתמידין ה"ט). ויש אומרים שהקרבנות הכבש קודמת לעומר (בקרית ספר נקטו בדעת הרמב"ם שהכבש קודם לעומר).

ג. נחלקו הדעות אלו כהנים זוכים בהקרבנות קרבן העומר ואכילתו, יש אומרים שדינו כקרבנות הבאים מחמת הרגל שכל המשמרות שוות בו (וכן מבואר בתוס' י"ד יומא לט), ויש שכתבו שרק כהני המשמר הקבוע זוכים בו (כן כתבו בערוך לנר סוכה נה: ומעשי למלך בהל' כלי המקדש שם בדעת הרמב"ם, וכן נקט בדעתו בחזון יחזקאל לשבת קלא).

ד. קודם הקרבנות המנחה צריך לקדשה בכלי, ומביא לוג שמן ויוצק ממנו שלש מתנות ובוללו עם המנחה ונותן עליה לבונה כשאר המנחות (משנה מנחות סז: ותוס' שם, וכמבואר ברמב"ם פ"ז מתמידין הי"ב). ודברים אלו אינם נעשים אלא לאחר שהאיר היום (כן מבואר ברמב"ם בפיה"מ שם).

ה. בהגיע זמן הקרבנות העומר, מניף הכהן את המנחה בכלי, מוליך ומביא לארבע רוחות השמים ומעלה ומוריד (משנה מנחות סא. ורמב"ם פ"ז מתמו"מ הי"ב). והתנופה בכהן כדכתיב בקרא (ויקרא כ"ג י"א) "ממחרת השבת יניפנו הכהן". ונחלקו הראשונים באיזה מקום מניף, יש אומרים שעומד במזרח העזרה [וצריך שיהיו פניו למערב] (כן דעת הרמב"ם שם ובפ"ט ממע"ה"ק ה"ו שהתנופה נעשית דווקא במזרח העזרה. וכתבו האחרונים (טהרת הקודש מנחות סב. והגהות ראמ"ה שם סא), שצריך שיהיו פניו למערב ובה מתקיים הפסוק "לפני ה'", ויש אומרים שיכול להניף גם במערב העזרה (כ"כ רש"י ותוס' ומנחות סא. שאפשר להניף גם במערב העזרה).

ו. לאחר התנופה מגיש את המנחה בכלי כנגד חודה של קרן מערבית דרומית של מזבח החיצון, וקומץ ומולח את הקומץ ומקטירו כשאר המנחות (משנה מנחות סז: ורמב"ם פ"ז מתמו"מ הי"ב. והא דמולח את הקומץ מבואר בדברי התוס').

ז. לאחר הקרבנות העומר הותר החדש באכילה, ואין צריך להמתין עד שיקריבו את הכבש הבא עמו (לדעות שהוא קודם לכבש) (וכן מבואר בתורת כהנים אמור פרשת י' ה"י, דהיתר החדש אינו תלוי בהקרבנות הכבש אלא רק בעומר, וכן ביאר השפת אמת במנחות סח. את דברי המשנה שם דמשקרב העומר הותר החדש ימ"ד, דהכוונה אפי' קודם שהקריבו את הכבש).

ח. ביום ששה עשר בניסן מביאין עם קרבן העומר כבש בן שנתו לעולה (שנאמר (ויקרא כ"ג י"ב) "ועשיתם ביום הניפכם את העמר כבש תמים בן שנתו לעולה"), ודוחה את השבת ואת הטומאה כשאר קרבנות ציבור (גמ' מנחות עב: ורמב"ם פ"ז מתמידין ה"ד).

ט. במנחת הנסכים של כבש העולה הבא עם העומר, מביאין שני עשרונים סולת חיטים (ויקרא כ"ג י"ג).

י. השמן הבא למנחת הנסכים, שיעורו רביעית ההין כשאר נסכי כבש (כן מבואר בגמ' מנחות פט), ויש שכתבו ששיעורו שלישית ההין (כן כתבו המהר"י קורקוס והרדב"ז בדעת הרמב"ם). ושיעור היין רביעית ההין כשאר נסכי כבש (דכתיב (ויקרא כ"ג י"ג) "ונסכה יין רביעית ההין").

מום מסויים, ישתדל שלא להזכיר בשיחה עניינים הקשורים או רומזים אפילו בעקיפין לאותו מום, משום שחברו עלול להתבייש (ספר חסידים תרלה ותשסח. מב"מ נט: דזקיף ליה זקיפה בדיותקיה, לא נימא ליה לחבריה זקיף ביניתא. וברש"י: מי שיש לו תלוי במשפחתו, לא יאמר לעבדו או לבן ביתו תלה לי דג זה, שכל שם תליה גנאי הוא לו. ומבואר בסוגיא דגנאי הוא לאומר. ומזה יש ללמוד שכל שכן שאחרים לא יאמרו כן לבן משפחת התלוי משום שהוא מבזהו באמירה זו).

♦ כשמדברים עם אדם שנפצע ברגלו ונותר צולע כל חייו, אין לספר לו: "אתמול כשירדתי מהאוטובוס נקעתי את הרגל, וכל הדרך עד ביתי צלעתי".

♦ כשמדברים עם אדם כבד פה (מגמגם), אין לספר לו: "שמעתי דרשה, והדרשן דיבר מאוד לא ברור ומשעמם, על כל דבר הוא חזר מספר פעמים..."

♦ כשמדברים עם אדם עיוור, אין לומר לו: "היתה כבר שקיעה, ויש אומרים שאי אפשר להתפלל מנחה". שהרי הסומא לא יכול לראות שהיתה שקיעה והוא יתבייש. אלא יאמר "אי אפשר עוד להתפלל מנחה".

♦ בנו של ראובן סובל מפזילה קשה. אין להזכיר בפני ראובן: "אתמול דיברתי עם אדם הסובל מבעיה בשרירי עיניו והיה קשה לי להתרכז בשיחה איתו". למרות שראובן עצמו אינו סובל מפזילה, אך מכיוון שבנו סובל מכך, הוא עלול להפגע מהרמוז אודות בנו אהובו.

הזכרת צרותיו

יש להזהר מלהזכיר לאדם את הבעיה או את הצרה שהוא שרוי בהן, כיוון שדבר זה גורם לו צער.

יש להתייחס אליו כאל אדם רגיל (בב"ב צא. מובא שבועז לא הזמין את מנוח למשתאות שערך לשישים בניו, כיוון שמנוח היה עקר ובמה יפרע לו. כל בניו של בועז מתו בחייו, ופירש הדר"ק בשופטים יב ט שאירע לו זה מפני זה, דהיינו בגלל הצער שהוא גרם למנוח. וצ"ל שבאי הזמנתו הבין מנוח שהסיבה היא שהוא עקר, ונגרם לו צער. בועז היה צריך להתייחס אל מנוח כאל אדם רגיל ולהזמין למשחותיו).

♦ לראובן יש בן ובת בוגרים מאוד שעדיין לא נישאו. אין לברכו בשעת שמחה: "בקרוב אצלכם", כיון שדבר זה מזכיר לו את מצוקתו. אדם הרוצה להתפלל על חברו בנושא זה וכדו', יתפלל עליו שלא בפניו.

♦ לראובן יש בן שסולק מהשיבה. אין להתעניין אצלו: "נו, מצאתם ישיבה לבנכם?", אלא אם כן המתעניין הוא אדם קרוב אשר עוזר לראובן בעניין זה, ואינו שואל מטעמי סקרנות או נימוס, אלא כוונתו היא עניינית ותכליתית, וגם ראובן חש בכך ואינו נפגע.

♦ משפחתו של ראובן שרויה במצוקה כלכלית. כאשר אחד השכנים רצה לתת להם שטיח ישן, הוא נזהר מלגרום להם בווה. לכן, הוא לא אמר: "יש לי שטיח, שבמקום לזורקו אתו לכם", כיון שדבר זה יזכיר להם שהם עניים ויגרם להם צער. אלא הוא אמר: "הצעתי את השטיח לבני, אך הצבע לא התאים לו לחדר. וכן הצעתי לאחי, אך אין לו מקום מתאים היכן להניחו. לכן בטרם שאציענו לשאר קרובי, חשבתי שאולי הוא יתאים לכם, הרי סוף סוף אנחנו כמו אחים".

♦ ראובן פוטר מעבודתו. אין לשואלו: "מצאת עבודה? איך אתה מסתדר?", משום שדברים אלו גורמים לו צער ומזכירים לו את

הגיליון מוקדש לעילוי נשמות הגאון רבי מרדכי ב"ר משה גולדשטיין זצוק"ל נלב"ע ב' כסלו תשע"ז ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ מרדכי אברהם יצחק ב"ר ישראל משה חתן ז"ל לע"נ משה בן יוסף אלימלך ז"ל לע"נ יעקב בן שמואל ז"ל לע"נ משה בן בנימין ז"ל

לע"נ מרדכי בן חיים צבי ז"ל לע"נ מרדכי אברהם בן משה חתן ז"ל לע"נ מרת אסתר בת נחום ז"ל לע"נ ויקטוריה בת שרה ז"ל

הגיליון מוקדש לעילוי נשמות הר"ר יחזקאל לייב בן אברהם חתן קרמו"ל אהב דבר ה' זו הלכה היה מעמודי התווך בהחזקת הגיליון ת.נ.צ.ב.ה.

להצלת חסיה אסתר, יהודה בנימין ואברהם צבי נ"י ברוחניות ובגשמיות

לרפואת דבורה בת נחמה, חנה חסיה בת אטה, ישראל מאיר, דוב גדליה ואסתר חיה בני תמר בתושה"י

העלון בחסות: קייטרינג וויסמאנדל

לקבלת הגליון ולהנצחות 052-7632407/6 או 613613dh@gmail.com